

Lapsiperheetkin ikääntyvät

Hannele Sauli

Lapset synnytetään nykyisin biologisesti katsoen liian myöhään – entä sosiaalisesti ja taloudellisesti? Työelämän epävarmuudet lienevät yksi syy viivästettyyn perhemalliin.

SUOMEN VÄESTÖ ikääntyy, koska syntyvät ikäluokat ovat jo pitkään olleet yleensä edeltävää ikäluokkaa pienemmät. Ei ole ihme, että ikääntymistä koskevissa keskusteluissa ei yleensä esitetä pronatalistisia näkemyksiä, sillä kehitys näyttää väijäämätömältä¹. Syntyvyys laski sodanjälkeisten suurten ikäluokkien syntymän jälkeen 1970-luvulle asti eikä pitkän ajan trendi ole sen jälkeenkään kääntynyt nousuun kuin hetkittäin. Syntyvyyden lisäämiseen tähtäävä perhepolitiikka on viime päiviin asti tuntunut lähes tabulta ja pahamaineiselta tavoitteelta.

Väestön uusiutumisehtoja koskevan julkisen huomion puutteestako johtuu, että tuntuu suorastaan yllättävältä lukea perhetilastosta, että keskimääräinen lasten lukumäärä perhettä kohti on pitempään ollut lievässä nousussa siitä huolimatta, että lasten, lapsiperheiden ja lapsiperheväestön määrä on vähentynyt. Perheiden hajoaminen ja epävakaus on jatkuvasti lisääntynyt. Miten sovitata tähän kuvaan tieto, että lapsiperheiden keskikoko onkin 1980-luvulta alkaen kasvanut?

Perheet kasvavat, vaikka lapsia syntyy vähemmän

Kun runsaat kaksikymmentä vuotta sitten lapsiperheissä oli keskimäärin 1,69 lasta, viimeisen tilaston mukaan lapsia oli 1,83. Kasvu näyttää vähäiseltä, mutta sen takaa löytyykin kunnan rakennemuutos:

kolme- ja useampilapsisissa perheissä on kolmanneksen enemmän lapsia eli yli 80 000 lasta enemmän kuin vertailuvuonna 1980. Kolmen lapsen perheissä lasten määrä kasvoi viidenneksellä, neljän lapsen perheissä 42 prosenttia ja viiden lapsen perheissä asuu nyt puolitoistakertainen määrä lapsia.

Yhden lapsen perheissä elävien lasten määrä on pienentynyt neljänneksellä, koska uusia perheitä perustetaan vähemmän. Onko muutoksessa kysymys lisääntyvästä valikoitumisesta – eli siitä, että perheitä perustavat etupäässä ne, jotka haluavat suuren perheen? Vai onko kyse lapsiperheiden ikärakenteen muutoksen tuomasta tilastollisesta trivialiteetista: poikkileikkaustilastossa näkyy nyt se, että perheet ovat olleet keskimäärin kauemmin olemassa ja niihin on ehtinyt syntyä enemmän lapsia. Vaikka tässä artikkelissa ei ole tarkoitus tutkiskella asiaa väestötieteilijän näkökulmasta, kerrottakoon, että ikärakenteen muutos ei ole tätä aiheuttanut. Jos vuonna 2003 lapsiperheet olisivat olleet iältään samanlaisia kuin vuonna 1980, lapsiluku olisi yhä 1,81.

Syntyvyyskehityksen toisella puolen on lapsettomuus: se on lisääntynyt. Lasten saamisen suhteen on siis tapahtunut polarisaatiota: yhä useampi nainen jää jättäytyy lapsettomaksi, mutta kun perhe on päätetty perustaa, yhä harvemmin lapsiluku jätetään yhteen taikka kahteen. Molempia ilmiöitä

¹ Merkittäviä poikkeuksia ovat Väestöliiton väestöpoliittinen ohjelma (Väestöliitto 2004) ja hallituksen tulevaisuusselonteko (VNK 2004), joissa uskalletaan puhua syntyvyyteen vaikuttamisesta.

selittää nuorten aikuisten vakiintumisvaiheiden *siirtyminen* aikaisempaa myöhemmäksi.

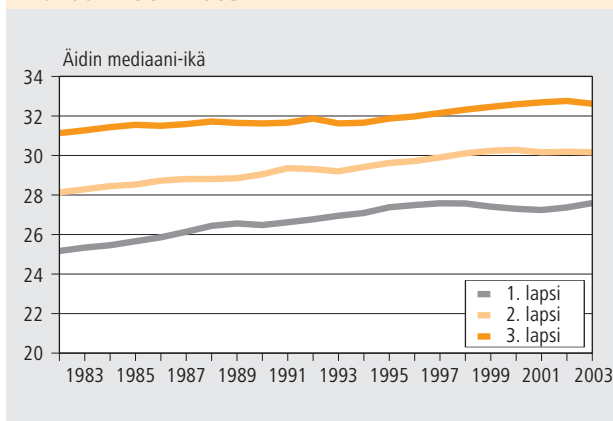
Sukupolvien väliset etäisyydet kasvavat

Kukin sukupolvi tekee omat ratkaisunsa. Kun sukupolvi sitten (eli kolmekymmentä vuotta sitten) puolet ensisynnyttäjästä oli alle 23-vuotiaita, on mediaani-ikä nyt 27 vuotta. Tästä on seurannut, että kun 1960-luvulla kaikista syntyneistä lapsista keskimäärin 29 prosenttia syntyi 30 vuotta täyttäneelle äidille, 2000-luvulla jo puolet. Viime aikoina yli 35-vuotiaat äidit ovat synnyttäneet vuosittain parituhatta esikoista ja kaikkiaan kymmentuhatta lasta, viidesosan kaikista syntyneistä. (Väestömuutostilastot).

Siirtyminen koulusta opintojen kautta työelämään on hidastunut. Opintojen aikaisen työssäkäynnin uskotaan pitkällä aikavälillä lisääntyneen merkittävästi. Olisi mielenkiintoista tietää, kaikista niistä syistä, joiden vuoksi niin monen ”nuoruus pitkitty” ja miksi niin monet vasta hedelmällisen kautensa lopulla hankkivat lapsia.

Synnyttäjien iän muutos merkitsee sukupolvien välisen etäisyyksien muutosta. Havainnollistan tätä hyvin tuntemallani esimerkillä. Olin perheen nuorimmainen; äitini oli 42-vuotias kun synnyin. Vanhin sisareni oli 12 vuotta minua vanhempi. Siskoni sai omat lapsensa alle 25-vuotiaana, minä viivytelin yli kolmekymppiseksi. Serkusten ikäeroksi muodostui melkein kaksikymmentä vuotta; niinpä he ovat jääneet toisilleen vieraisiksi. Vaikka koti pysyi samana, sisareni ja minun muistikuvat kodin ilmapiiristä ja opetuksista ovat kuin eri maailmoista jo siksi, että vanhempamme olivat siskoni lapsuudessa nuorempia kuin minun, kuin eri ihmisiä. Vielä suurempi ero on lastemme suhteissa isovanhempiinsa: sisareni lapset saivat nauttia virkeiden isovanhempien seurasta ja huomiosta, minun lasteni syntyessä isäni ei ollut eikä äitiniäkään ollut enää voimissaan. Kun itse pääsen 68-vuotiaana eläkkeelle, tyttärenteni on 35-vuotias. Ehkä hän juuri niihin aikoihin harkitsee perheellistymistä. Ikäeroilla on väliä!

Kuvio 1
Äidin mediaani-ikä lapsen syntymäjärjestyksen mukaan 1982–2003.

Lähde: Tilastokeskus, Väestömuutokset.

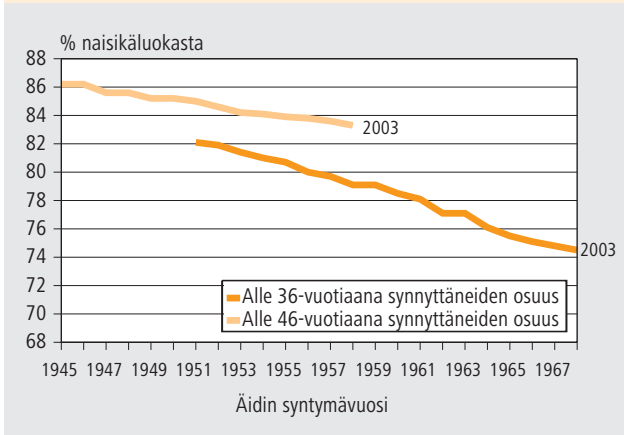
Ihanneperheessä on noin kaksi ja puoli lasta

Ihanneperheeseen liittyviä toiveita on aina aika ajoin tutkittu, ja toivottu lapsiluku on yleensä ollut 2–2,5. Lapsettomuutta tai vain yhden lapsen perhettä suunnittelevien osuus on pysynyt alle 10 prosentissa. (Väestöliitto 2004). Väestöliiton haastattelututkimuksen (Paajanen 2002) mukaan suomalaiset toivovat 2,4 lasta mutta tilastojen mukaan saavat keskimäärin vain 1,8 lasta – tosin 40 vuotta täyttäneet äidit olivat synnyttäneet vähintään 2,3 lasta. Toisin sanoen, ne jotka perustivat perheen, toteuttivat keskimääräisen toiveen.

Lapsettomuus – siirtämistä vai luopumista

Lapsettomuuden lisääntymistä on hiukan vaikea ja hidasta mitata, sillä lopullisesti naisen voi sanoa jääneen lapsettomaksi vasta kun hän on ohittanut hedelmällisen ikänsä, eli vasta viisissäkymmenissä. Lapsettomien naisten osuus 35-vuotiaiden ikäluokasta nousi 18 prosentista 25,5 prosenttiin vuosina 1986–2003. Kun vuonna 1990 vielä 13,8 prosenttia naisista oli lapsettomia 45 vuoden iässä, vuonna 2003 luku oli 16,7 prosenttia (Väestörakennetilastot). Naiset synnyttävät vielä 45 vuotta täytettyäänkin, mutta niin vähän, että seurannan voi hyvin

Kuvio 2
35- ja 45-vuotiaiden äitien osuus kaikista
ikäluokkansa naisista vuosien 1986–2003 aikana.

Lähde: Tilastokeskus, Väestömuutokset.

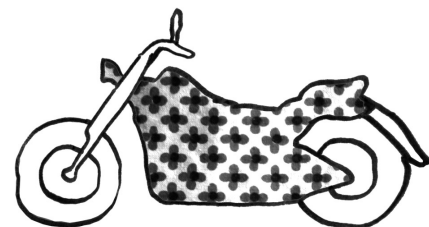
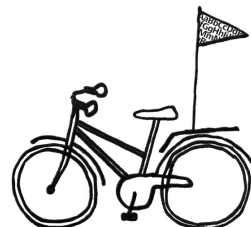
pysäyttää tuohon ikään. Perhetilaston laatija on enustanut, että tämän hetken kolmekymppisistä viides on lapsettomia vielä 45-vuotiaanakin. (Perheet 2001).

Lapsettomuutta selittävä tärkein taustatekijä on koulutus. Sen merkitys on erilainen naisten ja miesten perheuralla. Naisten opintojen pitkittymisen tiedetään hidastavan perheenmuodostusta: mitä pidempi koulutus, sitä vanhempana esikoinen synnytetään (Sosiaali- ja ... 1995). Hyvin koulutetut naiset ovat useammin lapsettomia kuin vähemmän koulutetut, vaikka verrattaisiin vain naimisissa olevia, ikävakioituja väestöryhmiä. Hyvin koulutetut naiset ovat useammin myös vaille puolisoa. Sen sijaan miehiin pätee, että mitä enemmän koulutusta, sitä useammin mies on naimisissa tai avoliitossa ja sitä enemmän hänellä on lapsia (Kartovaara 2003). Korkeasti koulutettujen naisten on vaikeampi löytää koulutustaan vastaavan koulutuksen saanutta miestä, sillä heistä kilpailevat myös vähemmän koulutetut naiset (Valtioneuvoston kanslia 2004).

Jokin aika sitten tehdyn mielipidetutkimuksen mukaan vain neljä prosenttia alle 30-vuotiaista naisista ei halunnut lapsia (Paajanen 2002). Lapsettomuutta perusteltiin olosuhteisiin liittyvin selityksin, muun muassa keskeneräisillä opinnoilla, taloudellisella epävarmuudella, puolison puutteella tai puolison kypsymättömyydellä. Toisessa tutkimuksessa (Turunen 1998) kolmekymmentä vuotta täyttäneet naiset ilmoittivat lapsettomuutensa pääsyyksi vaikeuden tulla raskaaksi. Biologinen hedelmällisyys alenee selvästi 35 ikävuoden jälkeen. Asian lykkääminen oli siis ainakin jossain määrin johtanut ei-toivottuun lapsettomuuteen, sillä vain pari prosenttia oli todella suunnitellut jäävänsä lapsettomiksi.

Emme mitenkään voi varmuudella saada selville, missä määrin nykyinen lapsettomuus on aidosti vapaaehtoista tai johtuu hedelmällisyyden alenemisesta vai johtuuko se siitä, että perheet eivät luota elatuskykynsä. Ei ole vaikea kuvitella, että määräaikaisten työsuhteiden ja rajujen suhdannevaihtelujen oloissa, kun naisten työorientaatio on vahva ja työvoimaosuus korkea, lapsettomuus voi heijastaa myös sosioekonomisten tulevaisuusnäköalojen epävarmuutta, varsinkin kun sosiaaliturvan taso riippuu työhistoriasta.

Suosittu selitys on, että vaikeus päästä työelämässä vakiintuneeseen asemaan pakottaa naiset ainakin siirtämään perheen perustamista. Tätä tulkittaa tukevat myös työolotutkimusten tulokset (Sutela 1997). Niissä on ilmennyt, että naiset ilmoittavat työsuhteiden määräaikaisuuden takia joko siirtäneensä lasten saannin myöhempään ajankohtaan tai jopa hylänneensä koko ajatuksen. Määräaikaisessa työsuhteessa olevilla naisilla todella on vähemmän lapsia kuin pysyvissä työsuhteissa olevilla.

Taulukko 1
Kaksin- ja yksinhuoltajaperheiden lapsimäärät vuosina 1985–2003.

	Kahden huoltajan perheet			Yksinhuoltajaperheet			Lapsia yhteensä
	Perheitä	Lapsia	Keskim. lapsiluku	Perheitä	Lapsia	Keskim. lapsiluku	
1985	575 000	1 021 000	1,77	84 000	115 000	1,36	1 136 000
1990	551 000	1 008 000	1,83	90 000	127 000	1,42	1 136 000
2000	494 000	934 000	1,89	119 000	183 000	1,54	1 117 000
2003	477 000	906 000	1,90	118 000	184 000	1,56	1 091 000

Lähde: Tilastokeskus, Perheet 2003.

Perhedynaamisten muutosten seurauksia

Lasten kannalta perhekoon kasvusta seuraa tietenkin, että heillä on seuranaan useampia sisarusia, ja myös, että perheen sisäisiä resursseja (raha, aika, tila) on jakamassa useampi. Myös yksinhuoltajaperheissä kasvavien lasten määrä kasvoi voimakkaasti viime laman aikana ja sen jälkeen (taulukko 1).

Keskimäärin äiti ja isä ovat nyt vanhempia kuin 1970-luvulla. Äidin ja isän välinen ikäero ei ole muuttunut, vaan se on pysynyt 2–2,5 vuoden mitaisena. Sisarusten välisistä ikäeroista tiedetään, että suurissa perheissä lasten ikäerot ovat pienemmät kuin pienissä perheissä (Kartovaara ym. 2001). Perhekoon kasvaessa pikkulapsivaihe siis tiivistyy. Koko ruuhka on siirtynyt vanhempien keski-ikää kohti. Olisi lupa odottaa, että tämä keskimääräinen vanhempien ikääntyminen merkitsisi ainakin keskimäärin vakiintuneempia taloudellisia oloja. Onko perheellistymisen siirto ”kannattanut”?

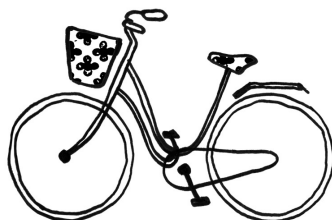
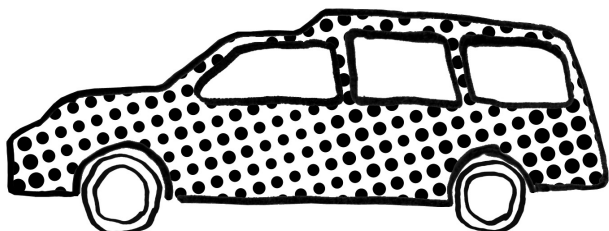
Keski-ikäisiä ja keskituloisia

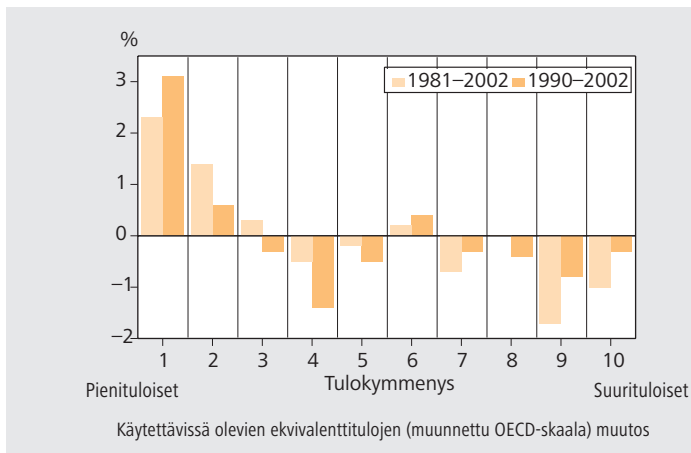
Lapsiperheet – joihin kuuluu yhä melkein puolet (45 %) väestöstä – ovat yleensä olleet suhteellisen keskituloisia niin kauan kuin tilastoja on tehty, ja ovat vieläkin. Eniten lapsiperheitä on 4.–8. tulo-

desiileissä (Tulonjakotilasto 2002). Lapsiperheiden vanhemmat ovat työikäistä ja työkykyistä väkeä ja kahden ansaitsijan perhemalli on pitänyt huolen siitä, että toimeen on tultu. Pitkällä aikavälillä muun muassa lapsiperheiden köyhyysaste on laskeutunut noin 20 prosentista vuonna 1966 alle viiteen prosenttiin 1990-luvun puolivälissä. Tästä se on kuitenkin yhtäkkiä yli kaksinkertaistunut 2000-luvulle tultaessa.

1980-luvulla lapsiperheiden asemaa parannettiin merkittävästi lapsipalveluja kehittämällä, perhevapaoikeuksia lisäämällä ja korottamalla perhepoliittisten tukien tasoa. Lapsiperheille suunnatut sosiaalimenot kolminkertaistuivat 1980-luvulla ja seitsenkertaistuivat vuosina 1970–1993 (STM 1995, Sääntti 1993). 1990-luvulla etuuksia leikattiin ja jäädytettiin, mutta pitkän aikavälin saldo lieenee jäänyt kuitenkin positiiviseksi. Samanaikaisesti demografiset trendit ovat kehittyneet edellä kuvastusti. Työmarkkinoilla on koettu suuria shokkeja. Erityisesti nuorten pääsy työmarkkinoille on myöhentynyt ja työmarkkina-aseman vakiintuminen on vaikeutunut.

Miksi keskimääräinen elintaso lapsiperheissä ei sitten ole parantunut selvemmin, vaikka lapset synnytetään myöhemmin sellaisessa elämänvaiheessa,

Kuvio 3
Muutos lapsiperheiden sijoittumisessa tulokymmenyksiin jaksolla 1981–2002 ja 1990–2002.

Lähde:
Tilastokeskus, kulutustutkimus 1981 ja tulonjakotilasto 1990–2002.

jossa vanhempien olisi pitänyt saavuttaa sosioekonomisesti vakiintuneempi asema? Mahdollisia selityksiä on monia: joko tulotaso ei ole noussut samassa tahdissa lasten lukumäärän kanssa ja lapsettomien tulokehitys on ollut nopeampaa, tai vanhempien ”sosioekonominen vakiintuminen” on myös siirtynyt eteenpäin tai jäänyt tapahtumatta, tai perheiden yhä yleisempi hajoaminen on alentanut keskimääräistä elintasoja lapsiperheissä, tai nuorimpien perheiden harvonevissa riveissä mahdollisesti lisääntyvä ahdinko on vaikuttanut keskiarvoihin. Kaikki nämä selitykset voivat tietenkin olla yhtä aikaa päteviä.

Asia kerrallaan: elintasovertailujen hankaluudesta huolimatta (mihin väestöryhmiin verrataan, mitä indikaattoreita valitaan ja miten ne lasketaan, jne.) lapsiperheiden elintason laskua osoittava tulotason suhteellinen jälkeen jääminen on todettu useissa selvityksissä (Bardy ym. 2001, Sauli ym. 2002, Tulonjakotilasto 2002). Lapsiperheitä on siirtynyt suhteellisesti pienituloisemmille tasoille tulonjakoportaikolla (kuvio 3). Lisäksi lapsiperheiden köyhyysaste nousi sangen nopeasti 1990-luvun jälkipuoliskon taloudellisen nousun kaudella. Köyhyysasteen nousussa on kyse polarisaatiosta, jonka taustalla on työttömyys, nuoren väestön heikko asema työmarkkinoilla ja avioerojen seurauksena muodostuvat huonosti toimeentulevat yksinhuoltajaperheet.

Kotiäitiys ja perhevapaiden käyttö näyttävät lisääntyneen 1990-luvun lopulla (Haataja 2004), joten palkkatulojen vähenemisen lisäksi perhepoliittisten tukien jäädytyksen vaikutus tulokehitykseen on voimistunut. Näyttää myös siltä, että pienimpi-

en lasten äidit joutuvat tekemään joko-tai-valintoja työmarkkinoilla: joko kokopäiväinen palkkatyö taikka ainakin tilapäinen jättäytyminen työvoiman ulkopuolelle.

Taulukko 2 kuvaa sitä, kuinka kahden ansaitsijan mallin on käynyt lapsiperheissä viimeisen runsaan kymmenen vuoden aikana. Paitsi että on havaittavissa selvä siirtymä yhden ansaitsijan malliin, jonkin verran on yleistynyt myös työvoiman ulkopuolelle jättäytyminen. Tämä selittää lapsiperheiden siirtymisen tuloasteikolla alaspäin. Vuotuiset poikkileikkaukset eivät kuitenkaan kerro, kuinka pitkäaikaisia nämä ratkaisut perheissä ovat. Aiheesta tarvittaisiin pitkittäisanalyseja isohkoilla seuranta-aineistoilla.

Selkein syy köyhyysasteen nousuun on siis työmarkkinoilla, työttömyyden kasvussa, mutta ilmeisesti työllistenkin toimeentulossa on ongelmia. Työttömyys lisääntyi köyhyysrajan alapuolelle jääneissä lapsiperheissä nousukaudesta huolimatta, kun se puolestaan väheni muissa lapsiperheissä (kuvio 4). Köyhyysrajan alapuolella olevissa lapsiperheissä kuitenkin – jo ikärakenteenkin takia – työskennellään useammin kuin muissa köyhyysrajan alittaneissa kotitalouksissa, kertovat kuvion 4 kaksi vasemmanpuoleista pylväsryvästä. Jos jossakin väestöryhmässä Suomessa on havaittavissa työssäkäyvän köyhän ongelma, niin lapsiperheissä.

Valintatilanteessa?

Sosioekonomisten tekijöiden yhteyksiä perheiden ongelmiin pidetään usein sangen hämärinä (Hantrais 2004). Taloudellisten kannustimien vaikutuk-

Taulukko 2
Työssäkäynnin intensiteetti (kotitalouden työllisten jäsenten lukumäärä) kahden vanhemman lapsiperheissä nuorimman lapsen iän mukaan 1990–2002.

	Nuorin lapsi alle 3-vuotias Työllisten määrä*				Nuorin lapsi 3–6-vuotias Työllisten määrä*				Nuorin lapsi alle 17-vuotias Työllisten määrä*			
	0	1	2	100,0	0	1	2	100,0	0	1	2	100,0
1990	2,5	49,7	47,8	100,0	0,9	17,6	81,5	100,0	1,3	24,9	73,8	100,0
1995	11,6	58,1	30,3	100,0	6,5	30,1	63,4	100,0	7,6	35,3	57,2	100,0
2000	10,0	57,1	32,9	100,0	3,4	24,7	71,9	100,0	5,4	32,0	62,6	100,0
2001	7,7	58,5	33,8	100,0	3,7	23,2	73,2	100,0	4,8	31,0	64,3	100,0
2002	8,8	60,6	30,7	100,0	4,7	23,3	72,1	100,0	4,8	31,2	64,1	100,0

*työllinen = vähintään kuusi kuukautta työllisenä tilastovuoden aikana

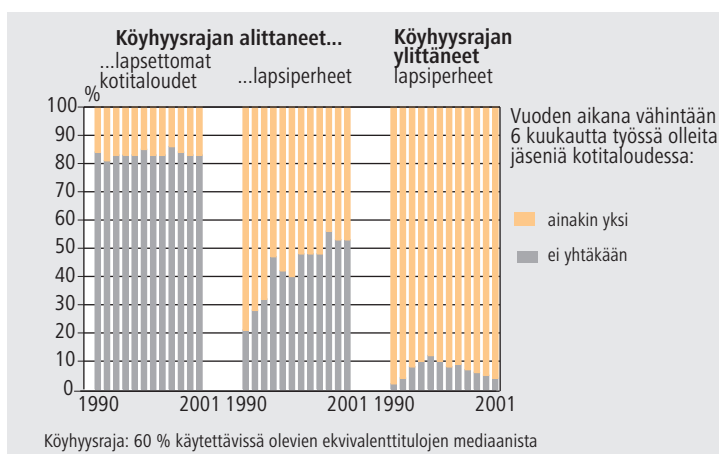
Lähde: Tilastokeskus, Tulonjakotilasto.

sesta syntyvyyteen ei olekaan selviä todisteita. Julkisen vallan toimenpiteillä on voitu todeta olleen vain lyhytaikaisia, lähinnä ajoitusvaikutuksia: uusilla eduilla ja parantuneilla tuilla on saatu ne perheet, jotka muutenkin ovat aikoneet hankkia lapsia, aientamaan suunnitelmiansa täytäntöönpanoa. Syntyvyyttä lisäävät toimenpiteet tulisivatkin kalliiksi, sillä niitä tarvittaisiin monella rintamalla: asuntomarkkinoilla, verotuksessa, koulutus- ja opinto-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikassa (esim. Wallenius 2003). Lapsiperheiden syrjäytymisen merkitystä myös vähätellään: niin kauan kuin riittää rakkautta ja huomiota lapsen tarpeisiin, lapsi voi hyvin niukoissakin oloissa. Tämä on varmasti totta, siis niin kauan kuin rakkautta riittää. On tutkittu, että juuri vanhempien huolenpidon laatuun taloudellisilla tekijöillä on vaikutusta (Leinonen 2004).

Vaatimattomampana tavoitteena kuin syntyvyyden tason nostamista on esitetty sitä, että nuoret

hankkisivat perheensä hieman aikaisemmassa elämänvaiheessa, ennen keski-ikänsä uhkaavaa hedelmättömyyttä ja kalliita lapsettomuushoitoja. Olisihan hyvä, jos hoivavelvollisuudet edellisen ja tulevan sukupolven kohdalla eivät osuisi samalle ajankaksolle. Mitä pitempi sukupolvien väli on, sitä todennäköisempää, että keskimäinen polvi saa hoivata sekä lapsiaan että vanhempiaan – ehkäpä valan yhtä aikaa. Tulevaisuusselonteon lähete keskustelussa eduskunnassa pääministeri Vanhanen arveli, että tarvitaan toimia, jotka parantavat nuorten ihmisten vakiintumista ja perheen perustamisen edellytyksiä (Vanhanen 2004). Hallitus haluaisi aikaistaa perheenmuodostusta aikatauluihin. Arvatenkin tarpeelliset toimenpiteet eri politiikkaloikoilla saattaisivat onnistuessaan alentaa tahatonta lapsettomuuttakin.

Kun perheenmuodostusta on sanottu vapauden alueeksi, valinnaksi jota ei tehdä väestöennusteiden

Kuvio 4
Köyhyysrajan alittaneet lapsiperheet, köyhyysrajan alittaneet muut kotitaloudet sekä köyhyysrajan yläpuolella olevat lapsiperheet kotitalouden jäsenten työllisyyden mukaan, 1990–2001.

Lähde:
 Tilastokeskus, Tulonjakotilasto.

eikä talousarvioiden perusteella, ei siihen poliittisin toimenpitein ehkä voi vaikuttaa. Ehkä tässä kuitenkin on oltu väärässä ja sosioekonomisilla tekijöillä onkin vaikutusta. Jospa onkin niin, että edellä kuvatut perhedynaamiset siirtymät ovat seurausta siitä, että vasta olojen vakiinnuttua on uskaltauduttu sitoutumaan vastuuseen lapsista. Jospa biologisen kellon tikitys sittenkin yltyy niin äänekkääksi, että talousharkinta peittyi sen alle vasta otollisen ajan lopun lähestyessä. Miksi muuten vapailla yksilöillä olisi niin kiire hedelmällisen kauden loppupäässä; kiireeseen näyttäisi viittaavan hedelmällisyyden nousu yli kolmekymppisillä ja perheen nuorimpien kutistuva ikäero? Erään tilaston mukaan lapsettomuushoitojen määrä kolminkertaistui viidessä vuodessa 1990-luvulla (Stakes 1998). Ei kysyntää ilman tarvetta, vaikka keinojen kehitys selittäisikin kysynnän kasvun.

Hallituksen tavoitteena on pidentää työuria myös työuran alkupäästä. Perheen ja epätyypillisten työsuhteiden yhteensovittamisen ongelma pitäisi ratkaista työmarkkinoita jäykistämättä. Keskustella pitäisi myös perheen, työn ja opiskelun yhteensovittamisesta ja ratkaista tämäkin yhtälö pidentämättä opiskeluvuusia! Perheiden lisääntymispäätösten aientamisaie panee kysymään, miten turvalliset ovat työmarkkinat nuorten silmissä. Pitkälle keski-ikään jatkuva määräaikaisten työjaksojen jono näyttää varsinkin koulutetun naisen kohtalolta, oli lapsia tai ei, eivätkä perheeseen liittyvät oikeudet paranna hänen arvoaan työnantajan silmissä. Eläketurvan takaavaa työtä olisi löydettävä ennen kuin työntekijä on auttamattomasti liian vanha saamaan edes pätkätöitä. Tietoinen jättäytyminen yhden ansaitsijan ja yleisen sosiaaliturvan varaan pitkäksikin aikaa on monissa perheissä totta nykyiselläänkin, viivästetyllä perhemallilla. Millaisella yhteiskuntapolitiikalla saadaan perheet valitsemaan lasten synnyttäminen ennen kuin turvallinen työpaikka on löytynyt ja sen mukana kohtuullisten tulojen, omistusasunnon ja sosiaaliturvan näkymät? □

*Kirjoittaja on erikoistutkija Tilastokeskuksen Elinolot-yksikössä. Kirjoittaja osallistuu EU:n Cost-projektiin "Children's welfare". Artikkelit perustuu osittain kirjoittajan osuuteen teoksessa *Children and Childhood in a Welfare State: the Case of Finland* (Alanen ym. 2004).*

Tilastolähteet:

Väestömuutokset; Väestörakenne; Perheet; SVT Väestö-sarjassa

Tulonjakotilasto; SVT Tulot ja kulutus-sarjassa.

Lähteet:

Alanen, L., Sauli, H., Strandell, H. (2004): Children and Childhood in a Welfare State: the Case of Finland. Ilmestyy.

Bardy, M., Salmi, M., Heino, T. (2001): Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes. Raportteja 263. Saarijärvi.

Haataja, A. (2004): Yhden tai kahden ansaitsijan malli: vaikutukset ansiotyön, hoivan ja tulojen jakoon. Teoksessa Hjerpe, R. Räisänen, H. (toim.): Hyvinvointi ja työmarkkinoiden eriytyminen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki 2004.

Hantrais, L. (2004): Family Policy Matters. Responding to Family Change in Europe. The Policy Press, Bristol.

Kartovaara, L. (2003): Ikä, koulutus ja perheellisyys. Tilastokeskus, Hyvinvointikatsaus 4/03.

Kartovaara, L., Sauli, H. (2001): Children in Finland. Helsinki: Statistics Finland, Population 2001:9.

Leinonen, J. (2004): Families in Struggle. Child Mental Health and Family Well-being in Finland During the Economic Recession of the 1990s: The Importance of Parenting. Stakes Research Report 143.

Paajanen, P. (2002): Saako haikara tulla käymään? – Suomalaisen lastenhankinnan ihanteet ja todellisuus. Perhebarometri 2002. Väestöliitto: Väestötutkimuslaitos E 14/2002.

Sauli, H., Bardy, M., Salmi, M. (2002): Elinolojen koventuminen pikkulapsiperheissä. Heikkilä, M. ja Kautto, M. (toim.): Suomalaisen hyvinvointi. Helsinki: Stakes.

Sosiaali- ja terveysministeriö (1995): Perhe- ja väestötoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1995:4.

Stakes (1998): www.stakes.fi/hyvinvointi/arkisto/perhesuunnittelu/psuun21/tilastoja

Sutela, H. (1999): Work and family. Lehto, A.-M. ja H. Sutela: Gender Equality in Working Life. Labour Markets 1999:22. Statistics Finland, Helsinki.

Säntti, R. (1993): Katsaus perhepolitiikan haasteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1993:8.

Turunen, A. (1998): <http://www.stakes.fi/hyvinvointi/arkisto/perhesuunnittelu/psuun21/tutkimuksia.htm>

Wallenius, T. (2003): Tuomitut vähenemään? Suomalaiset ja lisääntymisen vaikea taito. Helsinki: Taloustieto Oy.

Valtioneuvoston kanslia (VNK), (2004): Väestökehitykseen vaikuttaminen – tulisiko syntyvyyttä ja maahanmuuttoa lisätä? Tulevaisuusselonteon liiteraportti 3. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 31/2004.

Vanhanen, M. (2004): Pääministeri Matti Vanhanen tulevaisuusselonteon lähete keskustelussa eduskunnassa 24.11.2004. Valtioneuvoston kanslian verkkosivut www.valtioneuvosto.fi

Väestöliitto (2004): Väestöpoliittinen ohjelma. Espoo 2004.